

PANDEMIA, LIMITELE OMENEȘTI ȘI ORIZONTUL DESCHIS AL VIEȚII SPIRITUALE

Prof. univ. dr. Nicu GAVRILUȚĂ
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice din Iași

Pandemia de Covid-19 ne-a schimbat modul de trai cu care eram obișnuiți, dacă ar fi să numesc numai faptul că am văzut doar prin fereastră cum au înmugurit și înflorit copacii. Despre cum ne-a schimbat viețile această perioadă și despre consecințele ei am discutat cu prof. univ. Nicu Gavriluță, de la Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Sociologul își exprimă speranța că „o bună parte dintre noi, cu lumile noastre personale cu tot, ne vom schimba în bine. Să avem credință în Dumnezeu, respect pentru elitele acestei țări și iubire pentru semenii noștri!”

Domnule profesor, ne aflăm de două luni într-o situație cu totul excepțională, retrași în case pentru a ne salva viața noastră și a comunității. Despre nevoia de comunicare și comuniune s-a vorbit mult în ultimele decenii. Cum privește societatea acest aspect?

Societatea românească privește nevoile de comunicare și de comuniune diferit. Sunt români pentru care comunicarea directă, față către față, este vitală. Alții sunt firi mai solitare și nu resimt la fel de puternic nevoia comunicării. Pentru unii dintre ei doar comuniunea este de maximă importanță. Cei din prima categorie suferă mai mult în această perioadă a stării de urgență. Pot însă compensa această suferință prin practicarea spirituală a comuniunii cu cei foarte apropiați și, în mod special, cu lumea celor tainice și nevăzute. Totul este să aibă sensibilități metafizice și religioase. Totuși, eu cred că mulți români și-au activat în această perioadă de (auto)izolare proverbiala virtute a adaptării. În general, oamenii și-au asumat condiția de cetățeni ai stării de urgență și s-au împăcat cu situația. Cum? Muncind (fizic și intelectual), făcând sport, relaxându-se, dormind, exploatând la maximum posibil spațiile virtuale, rugându-se și meditănd. Foarte important în acest moment

este orizontul nostru de așteptare. Cât mai avem de așteptat? Cât mai stăm în case? În virtutea celor anunțate oficial, pentru români, el este 15 mai 2020. Evident, totul se poate schimba în funcție de evoluția epidemiei. Cu toate acestea, eu sunt convins că va trebui să mai așteptăm câteva luni bune pentru a reintra în vechea și obișnuita noastră normalitate.

Ce a însemnat pentru români această perioadă de izolare de două luni?

Depinde de români. Un răspuns consistent și profesionist l-au oferit public colegii mei de la Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române din București. Este vorba de două rapoarte sociale: „Pandemia și standardul de viață. Politici de protecție socială” și „Calitatea vieții în timpul pandemiei: probleme și politici de răspuns. Un punct de vedere sintetic”. Eu cred că, pentru unii dintre noi, perioada de izolare a însemnat o mare tragedie: pierderea cuiva drag din familie în lupta cu pan-demonul Covid-19. Pentru alții, timpul carantinei a presupus o „experiență la limita morții” (Raymond Moody). Mă gândesc, evident, la cei care au trecut prin secțiile de terapie intensivă. Alții au pățimit și pățimesc în continuare stări depresive și anxioase. Statisticile privind bolile depresive la români sunt, din punctul meu de vedere, alarmante. Avem în România peste 70.000 de pacienți înregistrați oficial cu varii patologii psihice. În realitate, după unele estimări psihiatrice, unul din patru români ar suferi psihic. Procentul poate că este exagerat. Nu știu. Fiecare specialist trage spuza pe turta lui. Totuși, indiferent de număr, problema este foarte gravă. Eu cred că temeiurile, resorturile profunde ale unei suferințe psihice, pe fond de autoizolare și de șomaj (tehnic), sunt cele spirituale. Or, în aceste dramatice situații, terapiile cognitiv-comportamentale, împreună cu cele religioase, sunt esențiale pentru vindecarea deplină a oamenilor. Pentru unii dintre noi, timpul carantinat al ultimelor luni a mai însemnat și lupta nevăzută cu fantezmele pericolului. S-au reactivat brusc frici colective de mult uitate și trecute oficial în zonele de penumbră ale vieții. Personal, susțin că reprezentările noastre sociale privind pericolul contaminării cu noul coronavirus sunt, deseori, exagerate. Nu minimalizez deloc riscul îmbolnăvirii. Sunt un om atent, disciplinat și prudent. Spun doar că fantezmele noastre personale (frica, panica, anxietatea) pot fi uneori mai periculoase decât infectarea propriu-zisă cu noul coronavirus.

Sintagma „distanțare fizică” (cea socială este cu totul altceva), anunțarea cinică a numărului zilnic de îmbolnăviri și de morți, avalanșa de știri apocaliptice toxicizează viețile multor oameni. Unii au sensibilități exagerate și resorturi intime foarte fragile. Pánicoa îi afectează profund. A circulat zilele acestea în mediile virtuale o celebră butadă, ingenios adaptată situației, cu arabul negustor de cămile aflat într-un dialog intempestiv cu distinsa doamnă veșnic purtătoare de coasă. În mijlocul deșertului, pe o căldură toridă, Abdul se întâlnește cu Moartea. „Ce mai face doamna Moarte?” „Tocmai mă duc la Damasc să iau 1.000 de suflete.” Peste câteva zile, cei doi se reîntâlnesc. „Bine, bine, ai zis că iei 1.000 de suflete și au murit 50.000.” „Așa este. Eu am luat doar 1.000 de suflete. Ceilalți au murit de frică.” În concluzie, nu este deloc simplu să viețuiești cu pan-demonul Covid-19. Pentru cei mai mulți dintre noi, perioada ultimelor două luni a însemnat o autoizolare protectivă în propria familie. Cum rezistăm la atacurile noului virus? Rugându-ne la Dumnezeu, având grijă de familie și de noi, muncind și, mai ales, încercând să dăm un sens spiritual vieții noastre. Sunt absolut convins că poți rezista mai bine maleficilor singurății dacă nu ești bântuit de un pustiu al sufletului și al minții.

Dar pentru lumea întreagă?

Perioada de izolare a însemnat ceva comun pentru toată lumea, dar și ceva diferit. Comune au fost practicile domestice cotidiene, telemunca și viețuirea permanentă în familie alături de cei dragi. Diferite au fost problemele create de noua criză: șomajul tehnic, dificultățile financiar-economice etc. Personal, am fost foarte atent la modul cum mentalitățile sociale specifice unui popor au fost reactivate puternic în toată lumea, mai ales în ultimele aproximativ două luni. Într-un fel au răspuns crizei popoarele latine și altfel cele nordice, de exemplu. Disciplina, ordinea, ritualurile zilnice ale muncii, compasiunea, puterea de acceptare a celuilalt (am redescoperit brusc un „altul” în perioada pandemiei) au contat și contează enorm. Ele au funcționat diferit în spațiile latine comparativ cu cele teutonice sau nordice.

Pentru absolut toată lumea, această perioadă de izolare a mai însemnat ceva. Mă gândesc la reactivarea unor religii seculare. Am scris o carte pe această temă: *Noile religii seculare. Corectitudinea politică, tehnologiile viitorului și transumanismul*. Una dintre

aceste religii seculare este religia siguranței, cum inspirat o numește profesorul Mircea Miclea într-un interviu. Observăm că în toată lumea vechile religii sunt invitate să colaboreze cu noul „cult” al siguranței publice. Credința în puterea vindecătoare a lui Dumnezeu și în virtuțile taumaturgice ale sfinților (vezi procesiunile publice cu icoanele făcătoare de minuni) se împletește cu credința seculară în taumaturgia profană a ordonanțelor de urgență și a vigilenței organelor de partid și de stat. Religia siguranței vede în absolut orice un potențial pericol. „Înainte vreme, o furtună de vară era o furtună de vară; acum are coduri de pericolozitate: galben, portocaliu, roșu. La fel și pentru vânt, frig, căldură etc.”, spune Mircea Miclea.

Societatea globală mai este posibilă pentru viitor?

Eu cred că da, dar altfel decât a fost până acum. Altă variantă mai bună nu avem. Ce vreau să spun? Societatea globală, pentru a supraviețui în viitor, are nevoie de mai mult spirit național (reactivat acum) și de un suflet. Pentru Occident, acest suflet este dat de creștinism. Este momentul să recunoaștem instituțional acest adevăr și să ne asumăm public marile valori ale creștinismului: iubirea, compasiunea, acceptarea celui alt, responsabilitatea, curajul, spiritul de sacrificiu, puterea de a dăruia și altele. Cu aceste valori asumate, societatea globală a unității în diversitate va fi posibilă în viitor.

Despre Uniunea Europeană mulți spun că își trăiește ultimele clipe sau ani. Este UE cu adevărat în pericol de destrămare?

Nu știu. Eu nu fac parte din categoria „profeților de serviciu” și nici din cea a intelectualilor publici care operează doar cu certitudini ultime, categorice, uneori apocaliptice. Ceea ce știu sigur este faptul că UE și-a arătat limitele în această teribilă încercare. Din nefericire, mai multe resentimente istorice s-au reactivat. UE a neglijat inițial state membre aflate în mare dificultate, cum ar fi Italia și Spania. Ulterior, din fericire, UE a revenit cu un program de ajutorare tehnică și financiară a țărilor membre. Cu toate aceste carențe și discrepanțe, UE nu este în colaps. Ar fi cumplit să se destrame. Variante geopolitice mai bune decât UE nu avem.

Ne-am „mutat” cu toții în on-line, sigur, cu activitățile care permit acest lucru. Ultima știre pe care am văzut-o sună astfel: „Timișoara ar putea deveni prima Capitală Europeană a Culturii Digitale, în contextul pandemiei de Covid-19”. Cum va schimba societatea activitatea on-line?

Greu de spus în momentul de față. Cert este faptul că, după criza provocată de Covid-19, lumea nu va mai fi la fel. Noile tehnologii și inteligența artificială se globalizează. Vor fi tot mai mult folosite în domeniile sănătății și educației. Va trebui să ne familiarizăm cu ele. Mă repet, dar este important. Marea noastră încercare culturală va fi aceea de a conferi semnificații spirituale (mitologice, simbolice și religioase) societății viitorului. Mai este ceva: ne-am „mutat” cu toții în on-line cu bagajul cultural pe care ni l-am făcut citind, scriind, muncind ani buni off-line. Mulți dintre noi avem nenumărate nopți și zile petrecute, de-a lungul anilor, la masa de citit și de scris. Am „devorat” cărțile în format clasic, nu on-line. Nu sunt deloc împotriva culturii on-line. Susțin doar faptul că actul cultural desfășurat on-line contează doar dacă este produs de veritabili profesioniști de formație clasică, solidă, adică off-line.

Ce schimbă în ființa umană această abordare? Am văzut on-line spectacole de teatru, operă, balet de pe marile scene ale lumii, pe care altfel nu le-aș fi putut vedea. I-am invitat și pe prieteni să urmărim împreună, dar emoția autentică nu am reușit să o simt oricât am căutat-o!

Aveți perfectă dreptate. Așa cum scria Alain Finkielkraut în *Înfrângerea gândirii*, veritabila cultură se face folosindu-ne mintea. Așa cum scria filosoful german Martin Heidegger, cultura umanistă autentică este viața într-o gândire și pentru gândire. Actul reflecției profunde îți cere să poți petrece ceasuri întregi de solitudine, lectură și meditație. Câți dintre noi mai suntem capabili de o așa performanță spirituală? Actorii din spectacolele de teatru, operă, balet etc. transmit emoție și te transpun într-o lume magică a spiritului dacă au solide formații culturale și profesionale clasice. Întotdeauna exilarea în on-line a unui spectacol cultural cenzurează ceva din magia inefabilei trăiri și a tainicei emoții.

Cum va arăta lumea după pandemie?

Sper să arate mai bine. Cea actuală nu este nici pe departe cea mai rea dintre toate lumile posibile. Însă o lume mai bună trebuie să arate obligatoriu altfel. Cum? Schimbată la față de asumarea

valorilor religioase, în cazul nostru creștine. *Nota bene:* valorile seculare, oficiale, își au sorginea tot în valorile religioase. Este posibil ca spiritele sceptice să aibă dreptate. Oamenii pot rămâne la fel. Practic, planeta Pământ poate să nu învețe aproape nimic din lecția spirituală a acestui pan-demon abătut asupra noastră. Îmi doresc enorm să mă înșel. Sunt un om optimist și cred că o bună parte dintre noi, cu lumile noastre personale cu tot, ne vom schimba în bine. Să avem credință în Dumnezeu, respect pentru elitele acestei țări și iubire pentru semenii noștri!

(interviu realizat pentru Ziarul Lumina)